

Font, mina i sínia de Masats

Sant Salvador de Guardiola

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Prop del Casalot i del mas Masats
Emplaçament Camí del Parrot, al pont del Cementiri trencall direcció Sud 700 m.
Aquí seguir corriol senyalitzat.
Alçada: 386

Coordenades:

Latitud: 41.66247
Longitud: 1.77204
UTM Est (X): 397767
UTM Nord (Y): 4613030

Classificació

Número de fitxa 08098-185
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Element arquitectònic
Estil / època: Modern Contemporani Popular
Segle XVIII-XX
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: Estructura molt malmesa i amb perill greu de ruïna, sostres que amenacen esfondrament, vegetació que envaeix bona part de les estructures.
Protecció Legal
Observacions protecció: BCIL (acord ple C. Comarcal 23-5-16)
Accés Difícil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: 08097A006000250000EI
Fitxes associades:
[Casa Masats](#)
Autoria de la fitxa Jordi Piñero Subirana

Descripció

Conjunt d'infraestructures d'aprofitament hidràulic obrades al lloc on originàriament hi havia una mina d'aigua i una font, al costat del torrent de Masats. D'una banda, el torrent ha estat canalitzat per aprofitar les seves aigües més aviat escasses per al reg. De manera independent, l'aigua que neix a la mina, sempre força més abundant, s'aprofitava també per regar els horts que es van anar creant a banda i banda, sobretot a llevant. El conjunt és format per dues construccions adossades que adopten una forma molt allargassada: la primera (al sud) conté una barraca i un dipòsit que emmagatzema l'aigua que neix del subsòl en aquest punt, la segona (al nord) acull la maquinària de la sínia. Arran mateix de les construccions, pel costat de llevant, discorre la llera del torrent i, en paral·lel, un petit corriol. La primera construcció, feta amb maçoneria irregular de bona qualitat, és de planta rectangular i es troba totalment excavada dins el marge i sota un camp de conreu més elevat que hi ha al costat de ponent. Això fa que l'única part visible exteriorment sigui el llarg mur del costat de llevant, en el qual només hi trobem una finestra tapiada i una porta elevada respecte a la llera de la riera. La porta dóna accés a l'interior d'una barraca coberta amb falsa cúpula, la qual funciona com una galeria prèvia d'accés a la mina. La mina o dipòsit es troba a la dreta. Entremig hi ha un espai d'accés cobert amb arc. Pel que fa al dipòsit, té unes dimensions d'almenys 4 per 4 metres, i una fondària també d'uns 4 metres. Està cobert amb una espectacular volta de canó, i en general està sempre ple d'aigua.

La segona construcció és una caseta més recent feta de maó i pedra. Per accedir-hi hi ha una espectacular passera de pedra feta amb dues grans lloses. Sota d'aquesta plataforma discorre la llera del torrent, que està folrat amb pedra i conserva unes estructures de canalització difícils d'interpretar però que tal vegada podrien ser força antigues. Abans, en aquest sector hi havia una petita bassa que acumulava l'aigua provinent de la sínia a través d'un canal que, de fet, era pròpiament la font. Sembla que una mica més enllà, en direcció nord, hi havia un safareig. Aquesta construcció és més estreta que l'anterior i està situada a un nivell superior, ja que una part del dipòsit d'aigua queda sota la sínia perquè aquesta la pugui bombar. Malgrat que en estat força precari, s'hi conserva el mecanisme habitual d'una sínia mecànica amb dues bieles o pistons. Fora la caseta, en un espai circular que antigament estava cobert per una teulada, hi ha la barra vertical o arbre. Aquí és on donava voltes l'animal (un ase o un ruc). L'arbre està fixat a una biga de fusta de roure i, a la part superior, té una roda horitzontal que connecta mitjançant un eix amb el mecanisme situat a l'interior de la caseta. Aquí una roda vertical està connectada a dues bieles que funcionaven com una bomba doble, amb sengles tubs per on es bombava l'aigua del dipòsit cap a una pica de pedra per on sortia canalitzada a través d'un forat de la caseta. També hi ha un balancí: l'estructura de ferro que penjava de la perxa i servia per fermar l'animal.

Des de la caseta, l'aigua de la sínia no desguassava al torrent, sinó que era canalitzada cap a un rec. El punt de captació del rec s'ha perdut, però una vintena de metres més avall se'n conserven els vestigis, en direcció nord i en paral·lel al torrent. Aquest canal regava els horts que hi havia més avall, especialment entre el mateix rec i el torrent. Més a l'est es conserva també un gran mur fet amb carreus, oblicu, que era un mur de contenció per aguantar una feixa de conreu. D'altra banda, l'aigua de la sínia també regava el camp del costat oest, situat a una cota superior, almenys durant els anys cinquanta del segle XX, i ho feia a través de la canalització que sortia del forat de la caseta.

Observacions:

Està senyalitzat amb un element informatiu dins la ruta Fonts de l'Obaga.

Informació oral facilitada per Pere Aznar (de cal Masats).

Element inclòs al catàleg de béns a protegir del POUM (P18).

Història

Desconeixem els usos que, probablement des d'antic, devia tenir aquesta mina d'aigua i font, i que segurament ja devien estar relacionats amb l'aprofitament per al reg agrícola. És lògic suposar, però, que abans de la sínia de pistons n'hi havia una de catúfols, també moguda amb tracció animal, tal com succeeix en altres sínies que es troben al terme de Sant Salvador de Guardiola. Molt probablement aquest indret es trobava en terres del mas Masats, situat a uns 160 metres. El fet que la mina i la font hagin estat batejades amb aquest nom fa pensar amb una vinculació històrica amb aquesta casa. Es tracta d'un mas d'origen medieval que, amb tota probabilitat, es correspon amb l'antic mas Eixartell o Exarcel·lo, el qual al segle XIII formava part de les terres dominicals (juntament amb el mas Poalor i el mas Pastorelles); és a dir, que el senyor del castell de Guardiola se'ls reservava per a la seva explotació directa. El 1268 el tenia el castlà Guillem de Guardiola, però retornà a mans de la senyoria a finals del segle XVI (CAPDEVILA, 2006: 21, 37, 156). Aquest factor podria ajudar a explicar l'origen d'una infraestructura certament complexa, que tal vegada hauria estat promoguda pel mateix senyor, tot i que de moment no podem aportar cap notícia concreta al respecte. Durant època moderna i contemporània cal Masats continua sent un dels principals masos del terme.

De les construccions conservades, la barraca i la mina són indubtablement força antigues, però no és possible precisar-ne una data concreta. Al final del segle XIX o començament del XX s'hi devia construir la caseta de maó per instal·lar-hi la sínia actual. El mecanisme i la construcció són d'aquesta època. La infraestructura va quedar en desús durant un temps, fins que a principis de la dècada de 1950 Pere Aznar, propietari de la finca de can Masats, la va posar novament en funcionament i va estar en actiu fins el 1957 aproximadament. Aznar va fer-hi algunes reformes: va substituir els mecanismes de fusta i ferro que connecten amb la roda i el rodet, va fer obres dins la caseta per reforçar la bomba, va recuperar la canalització de sortida de l'aigua i va fer una nova canalització d'uralita en direcció al camp superior des del forat de sortida. També va construir el rec per conduir l'aigua cap als horts, a més de reforçar les feixes i marges.

Bibliografia

CAPDEVILA I PLANS, Jaume (2006). Castell de Guardiola. Els orígens de Sant Salvador de Guardiola. Segles X-XIV (premi Excursionisme 2004), Centre Excursionista de la Comarca del Bages, Manresa, p. 21, 37, 156.

MASACHS ALAVEDRA, Valentí (1979). Els Masachs o Masats al Bages -un llinatge sense història. Manresa.

MENÉNDEZ, F. Xavier (2015). Expedient de declaració de Font, mina i sínia de Masats (Sant Salvador de Guardiola, el Bages) com a Bé Cultural d'Interès Local. Oficina de Patrimoni Cultural. Diputació de Barcelona (treball inèdit).

Web ajuntament Sant Salvador de Guardiola. Inclou el power point "Fonts de Sant Salvador de Guardiola" (Inventari): <http://www.santsalvadordeguardiola.cat/imagenes/fonts/F.pdf>

